

KREDİ TÜRLERİ VE EKONOMİK BÜYÜME ARASINDAKİ İLİŞKİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ

Relationship Between Types Of Loans And Economic Growth: İn Turkey

MSc. Fatma ACAR ÜNLÜ ¹

PhD. Serap DURSUN GÜVENBAŞ ²

Reference: Acar Ünlü, F. & Dursun Güvenbaş, S. (2020). "Kredi Türleri Ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki: Türkiye Örneği", International Journal of Disciplines Economics & Administrative Sciences Studies, Vol:6, Issue:24; pp:1180-1190.

ÖZET

Maliye ve Para Politikaları; ekonomik istikrarın sağlanması ve makro ekonomik hedeflere ulaşılabilmesi için uygulanan politikalar. Merkez Bankası para politikasının uygulanmasından sorumludur. Para politikasının amacı; ekonomik birimlerin harcama, yatırım ve tasarruf kararlarını vermek için temel aldıkları fiyat istikrarının sağlanması yani enflasyonu makul düzeyde tutmak ve finansal istikrarın sağlanmasıdır. Diğer taraftan Merkez Bankası ekonomik büyümenin sağlanması ve tam istihdamın desteklenmesine de yardımcı olacak biçimde politikasını şekillendirmektedir.

Bankacılık sektörü para yaratma işlevi ile para arzının en önemli belirleyicisi ve para politikasının etkinliğinin sağlanmasında en önemli ekonomik aktör olarak kabul edilir. Merkez Bankası parasal aktarım mekanizması çerçevesinde faiz oranlarını kullanarak çeşitli kanallarla toplam talebi dolayısıyla enflasyonu ve büyümeyi etkilemeye çalışmaktadır. Para yaratan kurumlar olarak bankalar bu mekanizma içinde belirleyici etkiye sahiptir. Bu çerçevede kredi mekanizmasının enflasyon ve büyüme üzerinde etkisi olacağı açıktır. Hiç kuşkusuz bankalar; Yatırım, İşletme ve Tüketici Kredisi gibi farklı türden krediler kullanmaktadır. Genelde Türk bankacılık sektöründeki krediler içinde en önemlileri işletme ve tüketici kredileridir. İşletme kredilerinin bir bölümünün yatırım kredisi olarak kullanıldığı bilinmektedir.

Bu çalışmada İşletme ve Tüketici kredilerinin ekonomik büyüme üzerine etkisi analiz edilmektedir. Bu anlamda 2007-2020 arası üç aylık zaman serileri kullanılarak tüketici kredileri ve işletme kredileri ile ekonomik büyüme arasındaki nedensellik ilişkisinin Granger Nedensellik Analizi ile ekonomik büyümeyi ne miktarda ve hangi yönde etkilediğinin test edilmesi amaçlanmıştır.

Anahtar kelimeler: Tüketici Kredileri, İşletme Kredileri, Ekonomik Büyüme

ABSTRACT

Fiscal and Monetary Policies; These policies are implemented to ensure economic stability and achieve macroeconomic targets. The Central Bank is responsible for the implementation of them on monetary policy. The purpose of them on monetary policy; Economic units' price stability is the basis for making expenditure, investment and savings decisions, that is, keep inflation at a reasonable level and ensuring financial stability. On the other hand, the Central Bank is shaping its policy to help ensure economic growth and support full employment.

The banking sector is considered as the most important determinant of Money supply with the function of creating Money and the most important economic actor in ensuring the effectiveness of the monetary policy. The Central Bank tries to influence inflation and growth due to its total demand through various channels by using interest rates within the framework of the monetary transmission mechanism. Banks, as institutions creating money, have a decisive influence within this mechanism. In this context, it is clear that the credit mechanism will have an impact on inflation and growth. Undoubtedly, banks; It provides loans of different types such as Investment, Business and Consumer Loans. Generally, the most important ones in the Turkish banking sector are business and consumer loans. It is known that some of the business loans are used as investment loans.

This study analyzes the impact of Business and Consumer loans on economic growth. In this sense, by using the quarterly time series between 2007-2019, it was aimed to test the causality relationship between consumer loans and business loans and economic growth by using Granger Causality Analysis in how much and in which direction it affects economic growth.

Keywords: Consumer Loans, Business Loans, Economic Growth

¹ Başkent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bankacılık ve Finans Bölümü, Ankara, Türkiye

 0000-0001-63-09

² Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Bölümü, Edirne, Türkiye

 0000-0001-8683-0854

1. GİRİŞ

Bankacılığın temel işlevi kredi vererek para yaratmaktır. Ülkelerin ekonomik olarak kalkınmasında, büyümesinde ve bunun sürekliliğinin sağlanmasında kredi kullanımı önemlidir. Öncelikle güven demek olan kredi; gereksinimi olan ekonomik birimlere belli bir süreliğine, düzenlenmiş ödeme şekilleri ile verilen, karşılığında faiz ve komisyon talep edilen bir üründür. Kredi diğer taraftan bankaların yarattığı satın alma gücünü ifade eder(Karahan, Yılgör, & Özekin, 2018).

Krediler ekonomide farklı türlerde kullanılır: Tüketici (Bireysel), Ticari ve Kurumsal krediler temel kredi türlerini oluştururlar. Amaçlarına göre de krediler; tüketicilerin gereksinimlerini karşılamak, işletmelerin yatırım ve işletme sermayesi açıklarını kapatmaya yönelik olarak farklılaştırılabilir. Genelde kredilerin toplam talebi artırıcı etkisi ile ekonomik büyüme üzerinde belirleyici etkisi olduğu kabul edilmektedir. Özellikle ülkemizdeki büyümeye yönelik politikaların temelinde kredi arzını arttırmaya yönelik teşviklerin bulunduğu bilinmektedir (Duramaz & Güleç, 2019 / sayı 111).Koronavirüs salgını tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de ekonomik faaliyetlerde de etkisini gösterdi ve göstermeye devam ediyor. Türkiye salgınla mücadelede kapsamında ekonomiyi canlandırmak için çeşitli önlemler açıkladı. Son olarak da kamu bankaları, normalleşme sürecine geçiş ve sosyal hayatın canlanması için yeni kredi paketlerini hayata geçirdi (Karatepe, 2020).Bu kapsamda ülkemizdeki gerek Kredi Garanti Fonu uygulaması gerekse kamu bankaları aracılığıyla düşük faiz ortamının desteklenmesine yönelik uygulamalar, üretimin artırılarak ekonomik büyümenin tesisine ve sürdürülebilirliğine yönelik önemli politikalar olarak karşımıza çıkmaktadır (Duramaz & Güleç, 2019 / sayı 111).

2. KREDİ TANIMI

Türk Dil Kurumunda (TDK) “borç ödemede güvenilir olma durumu”, “ödünç alınan veya verilen mal, para” ve “saygınlık, itibar” anlamlarına gelmektedir.

Kredi alan ve veren tarafından belirlenen tarihlerde geri ödeme vaadine bulunarak yapılan ekonomik alışverişin, ödeme gününde ödemeyi gerçekleştirme vaadinde bulunan kişiye verilmesi ve kefil olan kişinin itibarından yararlanılmasıdır (Tunaboşlu, 1977) (Begeç, 2015).

Kredi, genel anlamda mevcut olan nakit, mal veya hizmetin uygun sürede geri ödenmek koşuluyla verilmesi işlemidir ve ayrıca temin edilmiş varlığın geri ödenmesine kefil olunmasıdır. Yani herhangi bir ekonomik birimin kendisine ait olmayan hakkı ve olanağı belli bir teminat altında ve belirlenmiş süre içerisinde alınan nakit, mal veya hizmeti kendisininmiş gibi kullanmasıdır. Ayrıca kredi alan kişi veya firma sahip olduğu olanağı ve fonu anapara ve faiz oranıyla belirlenmiş bedeli geri ödeme şartında bulunurken, krediyi teslim eden banka, mali kuruluş ve vb. sektörler ise teslim ettikleri fonu veya krediyi belirlenen süre içerisinde kullanmayı kabul ederler (Parasız, 2005)(Begeç, 2015).

En genel anlamda 5411 sayılı Banka Kanununun 48.maddesine göre tanımı yapılmış olan kredi, “Bankalarca verilen nakdi krediler ile teminat mektupları, kontrgarantiler, kefaletler, aval, ciro, kabul gibi gayri nakdi krediler ve bu niteliği haiz taahhütler, satın alınan tahvil ve benzeri sermaye piyasası araçları, tevdiatta bulunmak suretiyle ya da herhangi bir şekilde ve surette verilen ödünçler, tahakkuk etmekle birlikte tahsis edilmemiş faizler, gayri nakdi kredilerin nakde tahvil olan bedelleri, ters repo işlemlerinden alacaklar, vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri ile benzer diğer sözleşmeler nedeniyle üstlenilen riskler, ortaklık payları ve kurulca kredi olarak kabul edilen sözleşmeler nedeniyle üstlenilen riskler, ortaklık payları ve kurulca kredi olarak kabul edilen işlemler izlendikleri hesaba bakılmaksızın bu Kanun uygulamasında kredi sayılır” (BDDK, 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu, 2005) demektir.

Kredilerin, ekonomik hayatın bir düzen içinde sürdürülmesine birçok yararı vardır;Endüstri alanında faaliyet gösteren işletmelerin; kuruluşlarında, yaşamlarında ve gelişimlerinde kredi unsuru en önemli etmenlerden biridir. Mal stoklarının verimli ve yararlı bir biçimde kullanılmasında kredi kavramı en önemli unsurlardan biridir. Üretici, elde ettiği ürünü, üretimin hemen ardından pazarlayacak olursa, piyasada oluşması kuvvetle muhtemel olan arz fazlalığı mal ve hizmet fiyatlarını düşürerek tüketim hızını arttıracaktır (Aras, 1996)(Öçal & Çolak, 1999). Krediler, mal ve hizmet üretimi için gerekli olan araç – gereç, hammadde, enerji gibi öğelerin gerekli yer ve zamanda sağlanabilmesi için mali destek yaratırlar ve verim artışı sağlar. Bu durumun olumlu etkisiyle milli hasıla düzeyi yükselir(Doğanay, 2003).

Bankaların kredi davranışları esas itibarıyla risk algılamalarına dayanmaktadır. Genişleme dönemlerinde bankalar iyimserlik havasına girmekte ve aldıkları kredi kararları ile ilgili olarak üstlendikleri riskleri olduğundan daha az görebilmektedirler. Böylece aşırı iyimserliğin hakim olduğu dönemlerde bankaların

gerçekte maruz kaldıkları risk düzeyi, algıladıkları risk düzeyinin üzerinde olduğundan, banka bilançolarında, o an için görülmeyen ancak potansiyel olarak tehdit eden ciddi anlamda bir kredi riski oluşmaktadır (Koç, 2010).

2.1. KREDİ ÇEŞİTLERİ

Kullanıldıkları Alanlara Göre

Tüketici kredileri: Gerçek kişilerin nakit ihtiyacını karşılamak için kullandığı kredilerdir. Türkiye’de tüketici kredisi talep eden gerçek kişilerin kredi taleplerinin, bankaların tüketici kredisine uyguladıkları faiz oranlarındaki değişimlerden nasıl etkilendiklerini ortaya koymaktır. Tüketici kredisinin özel tüketim harcamalarını etkileyen önemli bir faktör olduğu düşünülmektedir. Özel tüketim harcamalarının ise ekonomik büyüme için önemi düşünüldüğünde tüketici kredilerinin önemi daha net anlaşılmaktadır. Özellikle inşaat ve otomotiv sektörünün Türkiye’de ekonomik büyüme için nedenli önemli olduğu bilinen bir gerçektir (İbicioğlu & Karan, 2009). Bireysel krediler, tüketicilerin ihtiyaçlarını sağlamaları için tahsis edilen kredilerdir. Söz konusu krediler de konut kredisi, oto kredisi ve tüketici kredisi olmak üzere üç farklı gruba ayrılmaktadır. Öte yandan, işletme kredileri şirketlerin finansman ihtiyaçlarını gidermeleri için verilen kredilerdir. Bahsi geçen krediler de şirketlerin türlerine göre KOBİ ve ticari krediler olmak üzere iki farklı gruba ayrılmaktadırlar (Yüksel & Adalı, 2017).

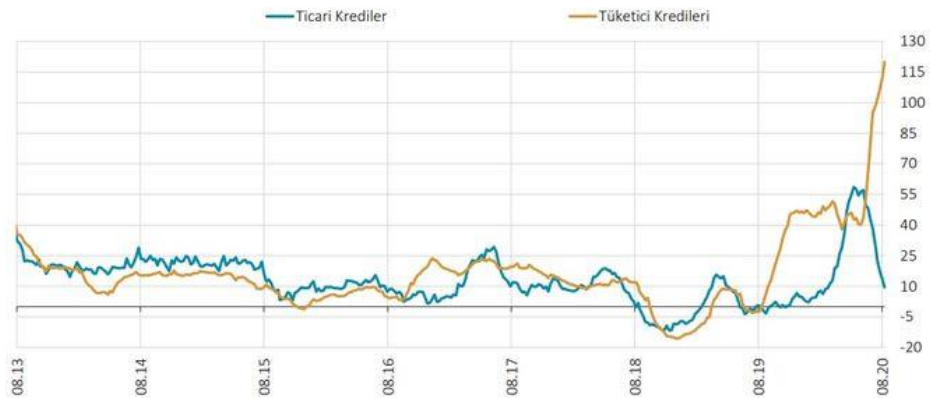
İşletme krediler: Firmaların ya da şahısların faaliyet gösterdikleri alanlara yönelik faaliyetlerini sürdürebilmek için kullandıkları kredilerdir. İşletmelerin kısa ve orta vadeli finansman ihtiyaçlarının, finansal döngüye uygun ödeme seçenekleri ile karşılandığı kredilerdir. Ödeme kabiliyetine göre, kredinizi nakit akışınıza uyumlu ödeme seçenekleriyle değişken taksitler halinde ödenebilmektedir. Yine işletme kredileri BDDK’nın belirlediği “sınırlar” çerçevesinde Türk Lirası ve Yabancı Para cinsinden kullanılabilir (TBB, Mayıs 2019).

Ticari Krediler: Ticari krediler, ticari ve sınai işletmeler ile diğer sektörlerin normal faaliyetleri sonucu ortaya çıkan, kısa ve uzun vadeli finansman ihtiyacını karşılamak amacıyla (örneğin demirbaş, bina, makine-teçhizat alımı vb. için), nakit, mal, kefalet, teminat biçiminde ve niteliğinde, gerçek yada tüzel kişilerin kefaleti veya rehin karşılığında verilen kredilerdir, şeklinde tanımlanmaktadır. Ticari krediler, bankaların işletme sahipleri için verdiği kredilerdir. Nakit kredi, teminatı mektubu, kontrgaranti, akreditif, aval gibi nakdi ya da gayrinakdi şekilde verilebilir (Girginer, 2008).

NOT: Tüketici kredileri, pandemi sürecinin başından bu yana 13 haftalık yıllıklandırılmış ve kur etkisinden arındırılmış büyüme verilerine göre, 14 Ağustos itibariyle %115’ten fazla büyüme kaydetti. Aynı dönem içerisinde ticari kredilerin büyüme hızı yavaşlayarak, Ağustos 2. Hafta itibariyle % 10 civarında gerçekleşti (TCMB, 2020).

Tüketici Kredileri ve Ticari Krediler*

(13 Haftalık Yıllıklandırılmış Büyüme, Kur Etkisinden Arındırılmış, %)

Kaynak: TCMB

Son Veri: 14 Ağustos 2020

Toplam KEA kredi büyümesi, TL kredi değişimi ve YP (septel) kredi değişiminin dönem kur ortalaması ile çarpımı dikkate alınarak hesaplanır. KEA vintemine ilişkin teknik açıklama için bkz. * Toplam bankacılık sektörü (katılım bankaları dahil), Bankalara kullandırılan krediler hariçtir, TGA hariç. Ticari krediler için 13 haftalık KEA kredi büyümesi, tüketici kredilerinde nominal 13 haftalık büyüme alınıp, ardından yıllıklandırma yapılmıştır.

Şekil 1. Yıllık bazda tüketici kredileri %65'e yakın bir büyüme kaydederken, ticari krediler %15'in biraz yukarısında bir büyüme gerçekleşti. Tüketici kredileri ve ticari krediler arasındaki bu farkın giderek açılmasının arkasında pandemi süreci ve bankaların bu süreçte değiştirdikleri stratejilerin yattığı belirtiliyor (TCMB, 2020).

Tüketici Kredileri ve Ticari Krediler*

(13 Haftalık Yıllıklandırılmış Büyüme, Kur Etkisinden Arındırılmış, %)

Toplamı KEA kredi büyümesi, TL kredi değişimi ve YP (sepet) kredi değişiminin dönem kur ortalaması ile çarpımı dikkate alınarak hesaplanır.
KEA vörzetimine ilişkin teknik açıklama için bkz. [* Toplam bankacılık sektörü \(katılım bankaları dahil\), Bankalara kullanılan krediler hariçtir, TGA hariç.](#)
Ticari krediler için 13 haftalık KEA kredi büyümesi, tüketici kredilerinde nominal 13 haftalık büyüme alınıp, ardından yıllıklandırma yapılmıştır.

Ticari kredi faizlerine bakıldığında, 17 Temmuz'da %9.30'la son iki senenin en düşüğünü gördükten sonra, kademeli bir şekilde artıp 14 Ağustos itibarıyla %13.58 seviyesine gelerek bu yılın en yükseğine ulaştı. Bu süreçte ağırlıklı fonlama maliyetiyle (AOFM) paralel hareket eden ticari kredi faizi, AOFM'den yaklaşık 400 baz puan daha yukarıda.

13 haftalık yıllıklandırılmış ticari kredi büyümesi pandemi döneminde büyük %50-60 civarında artarken, sonrasında kademeli bir düşüşe geçerek 14 Ağustos itibarıyla %10 civarına geriledi. Bu artışa rağmen ticari kredi büyümesi, tüketici kredi büyümesi rakamlarının gerisinde kaldı.

2.2. KREDİLER VE EKONOMİK BÜYÜME

Ekonomik büyüme, iktisat politikasının en önemli hedeflerinden biridir. Bir ülkede sabit fiyatlarla Gayri Safi Yurtiçi Hasıla'daki (GSYİH) veya üretilen mal ve hizmet miktarındaki artış ekonomik büyüme olarak adlandırılır. Ekonomik büyüme; istihdamın artırılması, firmaların nakit akışlarının sürdürülmesi, kamu kesimi gelirlerinin artırılması gibi birçok olumlu makro ekonomik etkiye sahiptir. Hiç kuşkusuz büyümenin kaynakları da büyüme kadar önem taşımaktadır. Büyümenin kaynakları dış talep (ihracat) ve iç taleptir (tüketim, yatırım ve kamu harcamaları). Ekonomik büyüme konusunda yaşanan sıkıntılar veya ekonomide yaşanan durgunluk iktisat politikası önlemlerini de beraberinde getirmektedir. 1980'lerden buyana hakim iktisat politikası tercihi; kredi mekanizması ile iç talebin artırılması ve bu kanalla ekonomik büyümenin desteklenmesidir. Türkiye'de de bu yaklaşım değişmemiştir (Turgut & Ertay, 2016).

2.3. Kredilerin Ekonomik Büyümeye Etkileri

Ekonomik Faaliyetlerin Devamını Sağlama: ihtiyaç sahiplerinin hizmetine sunulan krediler sayesinde ekonomik faaliyetlerin devamı ve genişlemenin artması sağlanmaktadır.

Krediler tedavül aracı olmalarından dolayı nakit para taşınmamasında ve ticari işlemlerin yapılmasında kolaylık sağlamaktadır.

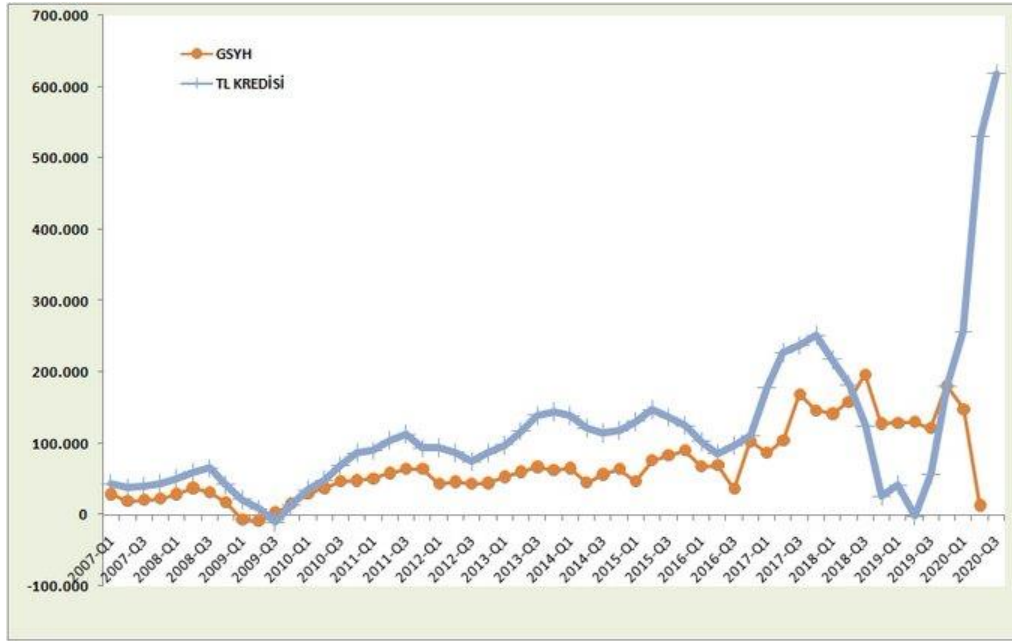
GSYİH ve İstihdama Olumlu Katkı Sağlama: Yatırım faaliyetinde bulunan işletmeler ihtiyaç duydukları fonları bankalardan kredi olarak alırlar. Bu şekilde hem işletmeler piyasada varlıklarını sürdürmekte hem de üretimleri sayesinde milli gelir ve istihdama katkı sağlamaktadırlar.

Ekonomide Arz-Talep Hareketliliği Sağlama: Kredi sistemi ile küçük tasarruflar gereksinimi olanlara kredi olarak aktarılmaktadır. Buda fon sahiplerinin gelir elde etmesine neden olmaktadır. Böylece ekonomide “fon arz talep hareketliliği” sağlanmış olmaktadır.

Sermaye Birikimi Sağlama: Girişimciler yapacakları yatırımlar için gerekli olan sermayeyi hem öz kaynaklarından hem de bankalardan kredi alarak gerçekleştirirler (İşipek, 2005).

NOT:-Yılın ikinci çeyreğinde kur etkisinden arındırılmış kredi yıllık artışının GSYH'ye oranı %11,7'ye, bireysel kredi artışının GSYH'ye oranı %4,2'ye, ticari kredilerin %7,5'e çıkarken, GSYH yıllık %9,9 küçüldü.

Kredi artışı ile GSYH büyümesi birlikte hareket ediyor. Salgın döneminde yani bu yılın ikinci çeyreğinde ilişki beklendiği gibi değil.

NOT: Bahçeşehir Üniversitesi Ekonomik Ve Toplumsal Araştırmalar Merkezi BETAM'ın Ekonomik Büyüme ve Tahminler raporunda "Çeyreklik dönemsel" büyüme oranı, bir önceki çeyreğe göre tahmin edilen mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış dönemsel GSYH büyümesini; "Yıllık dönemsel" büyüme oranı geçen yılın aynı ayına göre tahmin edilen dönemsel GSYH büyümesini göstermektedir.

3. LİTERATÜRDE YER ALAN BENZER ÇALIŞMALAR

YAZAR(LAR)	ÜLKE	YÖNTEM	DEĞİŞKENLER	SONUÇ
YÜKSEL ADALI (2017)	Türkiye (2008-2017)	Toda Yamamoto Nedensellik Analizi	Bireysel krediler, KOBİ kredileri ve ekonomik büyüme	Krediler ve ekonomik büyüme arasındaki nedensellik ilişkisi incelenmiş ve pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur.
Kar and Pentecost (2000)	TÜRKİYE (1963-1995)	Nedensellik Analizi	Yurtiçi kredi hacmi ve ekonomik büyüme	Büyümeden finansal gelişmeye doğru tek yönlü bir nedensellik vardır.
Tuna ve Bektaş (2013)	Türkiye (1998-2012)	Granger Nedensellik Analizi	Yurtiçi kredi hacmi ve GSYİH	Elde edilen bulgular, kredi hacmiyle ekonomik büyüme arasında nedensellik ilişkisinin olmadığını göstermektedir.
Zortuk ve Çelik (2014).	Türkiye (1995-2010)	Gregory Hansen Testi	Bireysel ve ticari krediler ve ekonomik büyüme	Krediler ve ekonomik büyüme değişkenleri eş bütünleşiktir
Kaan Balkaş (2004)	Türkiye (1999-2003)	Çoklu Regresyon Modeli	Sektörler için kredi çeşitleri ve ekonomik büyüme	Sektör kredilerine göre kredi miktarı üretim artışı ile kapasite kullanım oranları arasında ekonomik büyüme arasındaki çok yönlü bir ilişki vardır
Ceylan ve Durkaya (2010)	Türkiye (1998-2008)	Nedensellik analizi	Yurtiçi kredi hacmi ve ekonomik büyüme	Ekonomik büyümeden kredi hacmine doğru tek yönlü nedensel ilişki tespit edilmiştir.
Vurur ve Özen (2013)	Türkiye (1998 - 2012)	Nedensellik analizi	Mevduatlar, krediler ve ekonomik büyüme	Mevduat hacmindeki artışlar, ekonomik büyümeyi ve kredi miktarını artırmaktadır.
Öznur Ümit (2016)	Türkiye (1989-2014)	Çoklu Yapısal Kırımlı Zaman Serisi Analizi	Ticari açıklık, kredi hacmi ve ekonomik büyüme	Kredi hacmi ile ekonomik büyüme arasında çift yönlü bir nedensel ilişki tespit edilmiştir.

Kamacı - Ceyhan –Peçe (2017)	Türkiye (2005-2017)	Eşbütünleşme testi ve nedensellik analizi	Kredi hacminin, para arzı ve ekonomik büyüme üzerine etkisi	Yurtiçi kredi hacmindeki yüzde 1'lik artış para arzını yüzde 0,67; Ekonomik büyüme açısından ise; yurtiçi kredi hacmindeki yüzde 1'lik artış ekonomik büyümeyi yüzde 0,23 artırmaktadır.
Karahan – Yılığör – Özekin (2018)	Türkiye (2002-2016)	Eşbütünleşme testi ve nedensellik analizi	Banka kredilerindeki genişleme ile ekonomik büyüme	Banka kredilerinde ekonomik büyümeye yönelik nedensellik ilişkisi güçlü tespit edilmiştir.
Öztürkler – Çermikli (2007)	Türkiye (1990-2006)	Vektör otoregresif – modelli nedensellik testi	Sanayi üretim endeksi ile ekonomik büyüme	Reel krediler ile sanayi üretim endeksi arasında iki yönlü nedenselliğinin varlığı yönünde tespitler ortaya konulmuştur.
Mercan (2013)	Türkiye (1992-2011)	Sınır testi yaklaşımı – Eşbütünleşme	Kredi hacmi ile ekonomik büyüme	Kredi hacmindeki değişim ile ekonomik büyüme arasında çift yönlü bir ilişki olumlu bir ilişki tespit edilmiştir.
Aslan - Korap (2006)	Türkiye (1987-2004)	Eşbütünleşme testi – Nedensellik analizi	Kredi hacmi ile ekonomik büyüme	Özel sektör kredi kullanımı ile ekonomik büyüme arasında doğru ilişkinin varlığını ortaya koymuştur.
Turgut ve Ertay (2016)	Türkiye (2003- 2013)	Nedensellik analizi	Banka kredileri ve GSYİH	Banka kredilerden ekonomik büyümeye doğru tek yönlü nedensel ilişki tespit edilmiştir.
Aslan – Küçükaksoy (2006)	Türkiye (1970-2004)	Nedensellik analizi	Özel sektör kredi hacmi ile ekonomik büyüme	Finansal gelişmeden ekonomik büyümeye doğru bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır .
Koç (2010)	Türkiye	Ki Kare testi	Tüketici kredisi ve tüketici kredisine yönelim	Tüketici kredilerindeki daralmalar ekonomik büyümeyi olumsuz etkilemektedir.
Göçer – Mercan – Bölükbaş (2015)	Türkiye (2000-2012)	Yapısal kırılmalı Eşbütünleşme analizi	Kredi hacmi ve milli gelir	Kredi hacmindeki yüzde1'lik artış, ekonomik büyümeyi yüzde 0,28 artırmaktadır
Duramaz – Güleç (2019)	Türkiye (2006-2019)	GregoryHansen yapısal kırılmalı Eşbütünleşme testi	Toplam kredi hacmi, ticari krediler, yabancı para cinsinden değerler döviz kurları, ve GSYİH ve değişkenleridir.	Araştırma bulguları ekonomi biliminin temel ilkeleri ile uyum içerisindedir. Yabancı para bazı kredi kullanımında olası kur artışlarını da dikkate alınması önerilmektedir.
Demirezen (2015)		Eşbütünleşme ve Granger nedensellik testi	Krediler ve tüketim harcamaları	Kredilerden tüketime doğru bir nedensellik üzerinde nedenselliğin varlığı ortaya konulmuştur.
Altunç (2008)	Türkiye (1970- 2006)	Granger Nedensellik testi	Özel sektör kredileri ve GSYH	Özel sektöre verilen krediler/GSYH kullanılarak çift yönlü nedensellik ilişkisi ortaya konmuştur.
Tunç (2012)	Türkiye (2004-2011)	Regresyon Analizi	Kredi büyüme oranı, kredi talebi, talep yönlü değişkenler	Çalışma sonuçları, kredi büyüme hızı ile kredi standartları ve talebinin değişim yönü arasındaki ilişkinin simetrik olmadığını ortaya koymaktadır.
Tutar ve Ünlü leblebici (2014)	Türkiye 2006- 2011	Nedensellik Analizi	KOBİ kullandırılan kredilerle ekonomik büyüme	Kobi kredilerinin ekonomik büyümenin nedeni olduğu yönünde bir ilişki bulunduğu sonucuna varılmıştır.
Bülbül ve Demiral, (2016)	Türkiye (2002-2015)	Nedensellik Analizi	İhracat ve Eximbank Kredileri ile ekonomik büyüme	İhracat kredilerinin ekonomik büyümenin nedeni olduğu sonucuna varılmıştır.

4. UYGULAMA

Çalışmanın bu bölümünde GSYİH, İşletme Kredileri (İKR) ve Tüketici Kredileri (TUKR) arasındaki nedensellik ilişkisi teorik çerçeve kapsamında Granger Nedensellik Analizi çerçevesinde 2007-2020 arası üç aylık zaman serisi verileri kullanılarak incelenmiştir. Çalışmada TCMB tarafından tanımlanan Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYH) nominal verileri alınıp reel veriler haline getirildikten sonra kullanılmıştır. İKR ve TUKR ne ait veriler BDDK veri tabanından elde edilmiştir.

Çalışmada öncelikle Gayri Safi Yurtiçi Hasıla(GSYH), İşletme Kredileri(İKR) ve Tüketici Kredileri(TKR) için tanımlanan veriler ile oluşturulan düzenlenmiş zaman serilerinin Eviews 9 programında birim kök içerip içermediği Genişletilmiş Augmented Dickey-Fuller (ADF) testi ile test edilmiştir. Serilerin birinci farkı

alındığında durağan oldukları görülmüştür. Ampirik uygulamalarda ilk olarak Granger Nedensellik Analizi yapılmış, ardından JohansenEşbütünleşme testi yapılmış ve değişkenler arasında uzun dönemde eşbütünleşme olduğu görüldükten sonra Vektör Hata Düzeltme Modeli (VECM) modeli çerçevesinde kısa dönem etkileşimleri görmek üzere Granger Nedensellik Analizi ve Etki-Tepki Analizi yapılarak sonuçlar yorumlanmıştır.

Tablo 1’de değişkenlere ait ADF Birim Kök Test sonuçları görülmektedir.

Tablo:1 ADF Birim Kök Test Sonuçları

Değişkenler	T istatistiği	%1 Kritik Değer	%5 Kritik Değer	%10 Kritik Değer	Olasılık
D(GSYH)	-6.610064	-3.571310	-2.922449	-2.599224	0.0000
D(İKR)	-4.547990	-3.584743	-2.928142	-2.602225	0.0006
D(TUKR)	-4.079186	-3.562669	-2.918778	-2.597285	0.0023

Tablo 1’deki sonuçlara göre, GSYH, İKR ve TUKR ilişkin verilerin 1.farkı alındıktan sonra hesaplanan ADF test istatistiği değerleri, %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeylerinde t istatistik değeri kritik değerlerden mutlak değer olarak büyük çıktığı için ve olasılık değerleri de 0.05 kritik değerinin altında görüldüğü için serilerin orijinal birim kök içermediği ve durağan olduğu görülmektedir.

5. GRANGER NDNSELLİK TESTİ

Zaman serilerine ait ekonometrik çalışmalarda en sık kullanılan yöntemlerden biri de seriler arasındaki neden sonuç ilişkisinin yönünün tespit edilmesi için kullanılan Granger Nedensellik Testi’dir. Granger (1969)’a göre tüm bilgiler kullanılarak z_t değişkeni için yapılan öngörü değerleri, y_t değişkeni haricindeki bilgiler kullanılarak yapılan öngörü değerlerinden daha başarılıysa ; y_t değişkeni z_t değişkeninin nedenidir. Değişkenler arasındaki bu nedensellik $y_t \Rightarrow z_t$ şeklinde gösterilmektedir. y_t ve z_t değişkenlerinin birbirinin sebebi olması durumunda ise değişkenler arasında geri beslemeden ya da karşılıklı nedensellikten söz edilir.

Bu durum $y_t \Leftrightarrow z_t$ şeklinde gösterilmektedir (Bektaş, N. Ç., & Babuşçu, Ş., 2019). Granger Nedensellik testi aşağıdaki denklemlerin regresyon tahmini ile yapılmaktadır (Gujarati, 2016, s.394);

$$Y_t = \sum_{i=1}^n \alpha_i Z_{t-i} + \sum_{j=1}^n \beta_j y_{t-j} + \varepsilon_{1t} \quad (1)$$

$$Z_t = \sum_{i=1}^m \lambda_i y_{t-i} + \sum_{j=1}^m \delta_j Z_{t-j} + \varepsilon_{2t} \quad (2)$$

Yukarıdaki denklemlerde ε_{1t} ve ε_{2t} terimlerinin ilişkisiz olduğu varsayılmaktadır. Eğer (1) numaralı denklemdeki α_i katsayıları istatistiki olarak sıfırdan farklıysa ve β_j katsayıları istatistiki olarak sıfırdan farklı değilse z_t değişkeninden y_t değişkenine doğru tek yönlü nedensellikten bahsedilmektedir. Eğer (2) numaralı denklemdeki λ_j katsayıları istatistiki olarak sıfırdan farklıysa ve δ_j katsayıları istatistiki olarak sıfırdan farklı değilse, y_t değişkeninden z_t değişkenine doğru tek yönlü nedensellik söz konusudur. Her iki denklemdeki tüm katsayılar (α_i , β_j , λ_i , δ_j) istatistiki olarak sıfırdan farklıysa, bu durum değişkenler arasındaki karşılıklı yani çift yönlü bir nedensellik olduğunu göstermektedir (Gujarati, 2012, s.621). Dış Politik Aktörlerle İlişkiler ve Ekonomik İstikrar arasındaki nedensellik ilişkisini incelediğimiz Granger Nedensellik Testi sonuçları **Tablo 1’de** gösterilmiştir.

Tablo 2 : Uzun Dönem Granger Nedensellik Testi Sonuçları

Sıfır Hipotezi		Gözlem	Olasılık
D(İKR)	Granger Nedenidir	D(GSYH)	0.0000
D(TUKR)	Granger Nedenidir	D(GSYH)	0.0015
D(GSYH)	Granger Nedeni Değildir	D(İKR)	0.0607
D(TUKR)	Granger Nedenidir	D(İKR)	0.0000
D(GSYH)	Granger Nedeni Değildir	D(TUKR)	0.3130
D(İKR)	Granger Nedenidir	D(TUKR)	0.0036

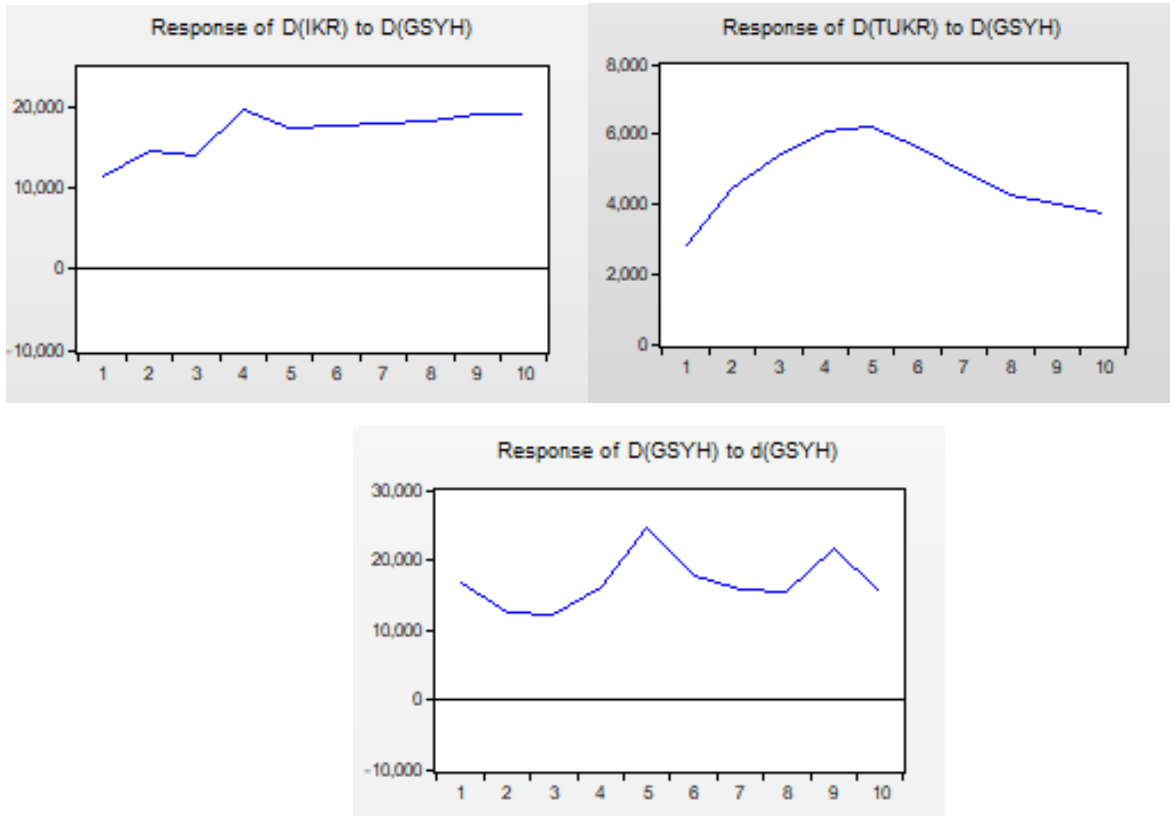
Tablo 2 test sonuçlarına göre; işletme kredileri ve tüketici kredileri arasında uzun vadede çift yönlü bir nedensellik söz konusudur yani İKR ve TUKR uzun vadede birbirlerinin nedenidir. Diğer taraftan İKR ve TUKR den GSYH ya doğru tek yönlü bir nedensellik söz konusudur yani işletme kredileri ve tüketici kredileri uzun vadede GSYH'nın nedenidir.

Tablo 3: Kısa Dönem Granger Nedensellik Testi Sonuçları

Sıfır Hipotezi		Gözlem	Olasılık
D(İKR)	Granger Nedeni Değildir	D(GSYH)	0.7752
D(TUKR)	Granger Nedenidir	D(GSYH)	0.0003
D(GSYH)	Granger Nedenidir	D(İKR)	0.0000
D(TUKR)	Granger Nedenidir	D(İKR)	0.0000
D(GSYH)	Granger Nedenidir	D(TUKR)	0.0016
D(İKR)	Granger Nedeni Değildir	D(TUKR)	0.7976

Tablo 3 VECM çerçevesinde yapılan Granger test sonuçlarına göre; tüketici kredileri ve GSYH arasında kısa vadede çift yönlü bir nedensellik söz konusudur yani tüketici kredileri ve GSYH kısa vadede birbirlerinin nedenidir. Aynı zamanda GSYH dan ve TUKR den İKR ne doğru tek yönlü bir nedensellik söz konusudur yani kısa dönemde GSYH ve TUKR İKR nin nedenidir. Diğer taraftan kısa vadede İşletme kredileri GSYH'nın ve TUKR nin nedeni değildir.

Çoğunlukla VAR modellerini iktisadi olarak yorumlamak zordur. Bu nedenle çoğu zaman VAR analizi yapılırken, model parametreleri için değil etki tepki fonksiyonu ve varyans araştırması için kullanılmaktadır. Etki tepki fonksiyonu VAR modelindeki endojen değişkenlerin hata terimindeki rassal şoklara karşı tepkisini ölçmektedir. Etki tepki fonksiyonunda hata teriminin verilen bir birimlik rassal şok karşısında endojen değişkenin tepkisini ölçmektedir. Aşağıdaki grafiklerde kısa dönemde etki-tepki fonksiyonlarında, değişkenlerden birindemeydana gelen "bir standart hatalık" şok karşısında diğer değişkenin tepkilerini gösteren grafiklere yer verilmiştir.

Grafik 1: Etki-Tepki Analizleri

Grafik1'de İKR ve TUKR meydana gelen "bir" standart hatalık şokun (seçilen zaman dönemi içinde) GSYH'yı, nasıl etkilediğini göstermektedir. **Buna göre, kısa vadede İKR ve TUKR oluşacak bir şokun GSYH ya etkisinde TUKR nin şiddetinin İKR ne oranla etkisi çok daha fazladır.** Bu durum işletme kredilerinin işletmeler tarafından kısa dönemde ekonomiye geri dönüşünün olmadığını bir göstergesidir denilebilir. İşletmelere kullanılan kredilerin yatırımdan ziyade işletme sermayesi açıklarını kapatmaya

yönelik olarak kullanılmaları; işletme kredilerinin bir bölümünün de yeniden yapılandırmalar çerçevesinde harcama etkisi yerine kredilerin çevrilmesiyle ilgisi olduğu düşünülmektedir. Diğer taraftan tüketici kredilerinin etkisi harcama kanalı ile hızlı ve etkin bir şekilde GSYH yı etkilemektedir. Bu anlamda kısa dönem Etki-Tepki analizleri, kısa dönem Granger Nedensellik Analizi sonuçlarını da doğrular niteliktedir

4. SONUÇ

Kredi artışı (para yaratımı) harcamaları tetikleyip büyümeyi artırabilir. Ancak kredi artışı hızlandığında cari açık da artmaktadır. İlişki hem tüketici hem de ticari kredilerde görülmektedir. Kredi ile yaratılan paranın verimli, üretken alanlarda kullanılmadığı anlaşılmaktadır. Salgın döneminde kredi artışı ile büyüme ilişkisinin geçmişten farklı olmasının nedenleri ise ithalat artışı, dolarizasyon, stok azalması (gerçi tam tersi açıklandı), ticari borç kapatma olabilir.

Çalışmada, Türkiye ekonomisinin temel dinamiklerinden olan işletme ve tüketici kredilerinin ekonomik büyümeye etkisi araştırılmıştır. Türkiye’de işletme ve tüketici kredilerinin, ekonomik büyüme ile bir nedensellik ilişkisinin olup olmadığı, 2007-2020 dönemi üç aylık zaman serileri kullanılarak ampirik olarak test edilmiştir. Uygulama sonucunda; **uzun dönemde** işletme kredileri ve tüketici kredileri arasında uzun vadede çift yönlü bir nedensellik söz konusudur yani İKR ve TUKR uzun vadede birbirlerinin nedenidir. Diğer taraftan İKR ve TUKR den GSYH ya doğru tek yönlü bir nedensellik söz konusudur yani **işletme kredileri ve tüketici kredileri uzun vadede GSYH nın nedenidir. Kısa dönem** Granger Nedensellik sonuçlarına göre ise ; tüketici kredileri ve GSYH arasında kısa vadede çift yönlü bir nedensellik söz konusudur yani tüketici kredileri ve GSYH kısa vadede birbirlerinin nedenidir. Aynı zamanda GSYH dan ve TUKR den İKR ne doru tek yönlü bir nedensellik söz konusudur yani kısa dönemde GSYH ve TUKR İKR nin nedenidir. **Diğer taraftan kısa vadede İşletme kredileri GSYH nın ve TUKR nin nedeni değildir.** Kısa dönem Etki -Tepki Analizleri de sonuçları destekler niteliktedir.

Analiz sonuçlarından anlaşılacağı gibi tüketici kredileri (bireysel) ekonomik büyümenin en önemli etkileyeni konumundadır. Diğer taraftan tüketici kredileri yapısı itibariyle yani direk toplam talep unsurlarından biri (tüketim) işletme kredilerini de etkilemektedir. Ancak işletme kredilerinin kısa vadede doğrudan büyümeye etkisinin saptanamaması ilginç bir durumdur. Bunun nedeni işletmelere kullanılan kredilerin yatırımdan ziyade işletme sermayesi açıklarını kapatmaya yönelik olarak kullanılmaları; işletme kredilerinin bir bölümünün de yeniden yapılandırmalar çerçevesinde harcama etkisi yerine kredilerin çevrilmesiyle ilgisi olduğu düşünülmektedir.

Diğer taraftan toplam kredilerin, özellikle son 7-8 yılda, yüzde 55’inin büyük kurumsal krediler olarak kullanılması da kredi yoğunlaşmasına neden olmuş ve kredilerin tabana yayılması (KOBİ ve Tüketici Kredisi olarak) büyük ölçüde durmuştur. Kredinin tabana yayılmaması ve yoğunlaşma ise işletme kredilerinin GSYH üzerinde etkisiz kalmasına neden olmuş gibi görünmektedir. GSYH artışının işletme kredilerini etkilemesi ise büyüme dönemlerinde geleceğe dönük beklentilerinin olumlu yönde etkilemekte ve artan talebe yanıt vermek için kredi taleplerini artırmalarına neden olmaktadır.

Hiç kuşkusuz kredi yoğunlaşması ve yeniden yapılandırmaların etkisini de dahil eden yeni çalışmalar bu makale sonuçlarını da etkileyebilecektir. Özellikle kredi-büyüme ilişkisini analiz eden çalışmaların bu çerçeveye doğru yönelmesi yeni politika arayışlarına ışık tutabilecektir.

KAYNAKÇA

- Aras, G. (1996). *Ticari bankalarda Kredi Portföyünün Yönetimi*. Ankara: Sermaye Piyasası Kurulu.
- Bakış, O., & Dilek, G. (2020). *Ekonomik Büyüme ve Tahminler 2020*. İstanbul: BETAM Bahçeşehir üniversitesi Ekonomik ve toplumsal araştırmalar Merkezi .
- Bakkal, S., & Aysan, E. *Türk bankacılık sisteminde ekonomik krizin tüketici kredilerine etkileri* .
- Balkaş, K. (2004). *Kredi Kavramı ve Sektör Kredilerine Göre Türkiye’deki Bellibaşlı Sektörlerin Analizi*. ankar: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü .
- Bankacılık Düzenleme Ve Denetleme Kurumu Kredi Garanti Fonu Kredilerinin Gelişimi Ve Performansına İlişkin Bilgi Notu (07 Haziran 2018)
- BDDK, 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu, 2005

- BDDK. (2018). *Kredi Garanti Fonu Kredilerinin Gelişimi ve Performansı*. ankar: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu.
- Begeç, E. (2015). *Yurtiçi Kredi Hacmindeki Değişimlerin Makroekonomik Büyüklüklere Etkisi: Türkiye Örneği*. Aydın : Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bektaş, N. Ç., & Babuşçu, Ş. (2019). Vix Korku Endeksi Ve Cds Primlerinin Büyüme Ve Döviz Kuruna Etkisi, Türkiye Örneği. *Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Yıl: 8 Sayı, 16, 97-111*.
- Berber, M. (2006). *İktisadi Büyüme ve Kalkınma* . Trabzon : Derya Kitabevi.
- Çınar, R. (1991). Tüketici Kredisi Pazarlamasına İlişkin Gelişmeler Üzerine Bir Saha Araştırması. *Pazarlama Dünyası* , sayı 5 sayfa 29.
- Demirezen, Ö. (2015, eylül). TÜRKİYE'DE KREDİLERİN ÖZEL TÜKETİM HARCAMALARINA ETKİSİ . *Kalkınma Bakanlığı yayın* .
- Doğanay, M. (2003). *Bankacılıkta Risk Yönetimi* . Ankara : Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü .
- Dönmez, E. A. (2017). *Ticari Kredi Nasıl Alınır?* istanbul: Kolay Bi (Enko Teknoloji).
- Duramaz, S., & Güleç, T. C. (2019 / sayı 111). Büyüme Ortamının Kredi Kullanım Eğilimine Etkisi: Türk Bankacılık Sektörüne Yönelik Değerlendirme. *Bankacılar Dergisi* .
- Ekiz, Ç. (2006). *Asimetrik Bilgi Teorisinin Bireysel Bankacılık Sektörü Üzerindeki Etkileri* . Muğla: Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü .
- Eximbank, T. (2017). *Türk Eximbank (‘Diğer İhracat Kredi Kuruluşlarınca Uygulanan İşletme Sermayesi Kredi Garanti*. izmir: Türkiye İhracat ve Kredi Bankası A.Ş.
- Granger, C. W. (1969). Investigating Causal Relations By Econometric Models And Cross-Spectral Methods. *Econometrica: Journal Of The Econometric Society*, 424-438.
- Gujarati, D. (2016). Örneklerle Ekonometri. *N. Bolatoğlu. Çev.*. Ankara: Bb101 Yayınları.
- Gujarati, D.N. (2012), Temel Ekonometri (Çev: Şenesen, Ü. Ve Şenesen, G.G.), İstanbul: Literatür Yayıncılık
- İbicioğlu, M., & Karan, M. B. (2009). Türkiye’de Faiz Oranlarının Tüketici Kredileri Üzerindeki Etkisi. *BDDK Bankacılık ve Finansal Piyasalar* , cilt3 sayı2 .
- İşcan, A. (2003). *Banka Kredilerindeki Daralmanın Ekonomik Etkileri Ve Krizlerdeki Gelişimi* . Ankara: TCMB Bankacılık ve Finansal Kuruluşlar Genel Müdürlüğü .
- İşipek, P. (2005). *Banka Stratejik Yönetim Açısından Kredi Riski Yönetim Modelleri*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karahan, Ö., Yılğör, M., & Özekin, A. A. (2018). Türkiye’de Banka Kredilerindeki Genişleme ile Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki. *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar* , Cilt: 55 Sayı: 636 Sayfa: 25.
- Karatepe, P. Y. (2020, 06 03). Kredi Finansman Paketleri Ekonomiyi Canlandırır mı? (D. Welle, Röportajı Yapan)
- Karatepe, Y. (2001). *İşletmelerde Finansal Yönetim Yüksek Lisans Ders Notları* . Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi .
- Karluk, R. (1996). *Uluslararası Ekonomi*. İstanbul : Bilim ve Teknik Yayınevi.
- Öçal, T., & Çolak, Ö. F. (1999). *Finansal Sistem ve Bankalar*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Parasız, İ. (2005). *Para Banka ve Finansal Piyasalar* . İstanbul: Ezgi Kitabevi.
- Sungur, T. (1999). *Sungur, T. (1)Bankacılar İçin Banka Tekniği İşlemleri*. . İstanbul: Bankacılık Enstitüsü Yayınları.
- TBB(Mayıs 2019). *Faaliyet Raporu 2018-2019*. İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği.
- TCMB. (2020). *Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası finansal Rapor (Tüketici Kredileri ve Ticari Krediler)*. Ankara: TCMB.

Tiryaki, G. (2014). Türkiyede Bireysel Kredilerin Ekonomik Büyüme ve Cari Açık ile ilişkisi. *Bankacılar Dergisi* , sayı 91.

Tunaboğlu, O. (1977). *Orta vadeli Kredi Uygulaması ve Kaynakları*. İstanbul: İstanbul Bankası T.A.Ş.

Tunç, B. (2012). *Kredi Hacmini Etkileyen Faktörler: Banka Kredileri Eğilim Anketi Analizi*. Ankara : TCMB İstatistik Genel Müdürlüğü .

Turgut, A., & Ertay, H. İ. (2016). Bankacılık Sektörünün Ekonomik Büyüme Üzerine Olan Etkisi. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* , 114-128.

Türk Eximbank (2017). “Diğer İhracat Kredi Kuruluşlarınca Uygulanan İşletme Sermayesi Kredi Garanti Programları Sunumu”

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası. TCMB Elektronik Veri Dağıtım Sistemi, <https://Evds2.Tcmb.Gov.Tr/> , 2019.

Yeşilyaprak, M. (2018). bir finansman modeli olarak sermayesi garanti ve sigorta programlarının dış ticaret etkilerinin değerlendirilmesi . *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu Dergisi* , 201-226.

Yılmaz, G. H. (2016). Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Kredi Sorunları Üzerine Bir Araştırma . *Sosyal Ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi* , sayı 17/ sayfa 36-67.

Yüksel, S., & Adalı, Z. (2017). Farklı Kredi türlerinin Ekonomik Büyümeye Etkisinin Belirlenmesi Toda Yamamoto analizi ile Türkiye üzerine bir uygulama . *Politik Ekonomik Kuram* , cilt 1.